

M U Z E U L T Ă R I I C R I Ș U R I L O R

CRISIA

LIV

O R A D E A • 2 0 2 4

Augustin Țărău, *Procesul de desființare a proprietății agrare private în județele din nord-vestul României (1945-1959)*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2024, 586 p.

Cristian NEGRU

Augustin Țărău și-a câștigat prin muncă și dăruire un binemeritat loc de cinste între cercetătorii istoriei contemporane și nu numai, istoric și arhivist prin formare, profesor și muzeograf prin natura profesiei, a reușit să depășească toate greutățile abordării subiectului a ceea ce urma să devină teza de doctorat a domniei sale și anume procesul de colectivizare în nord-vestul României. Volumul *Procesul de desființare a proprietății agrare private în județele din nord-vestul României (1945-1959)*, apărut în 2024 la Oradea, Editura Muzeului Țării Crișurilor, însumează 586 de pagini și este *rodul unei teze de doctorat ample [...] se adresează nu numai istoricilor specialiști și studenților în istorie [...] (ci și celor care) doresc să cunoască adevărul despre un subiect prezentat distorsionat de istoriografia marxistă*, afirmă prof. univ. dr. Mihai Drecin în prefața volumului.

Istoriografia problemei este atent și amplu prezentată în primele 43 de pagini ale lucrării, oferind cititorului o introducere exhaustivă în subiect, chiar dacă o abordare obiectivă a acestuia nu a fost posibilă până la Revoluția din decembrie 1989, din rațiuni ideologice.

Contextul și cadrul general, necesar unei vederi de ansamblu asupra situației agriculturii în România după 1920, sunt marcate dezvăluind situația agriculturii din țările central – și est-europene în prima jumătate a secolului XX, precum Bulgaria, Polonia, Iugoslavia, Cehia, Ungaria, țări în care procente majore (60-80%) din populația activă se regăseau în agricultură și în serviciile conexe acestora și în care tinerele democrații înfiripate în țările viitorului lagăr comunist s-au făcut vinovate de o serie de greșeli politice în elaborarea și punerea în aplicare a redistribuirii proprietății funciare. *În România reforma agrară din 1921 a depășit cu mult dimensiunile reformelor similare derulate în țările vecine, fiind cel mai extins proces de acest gen din întreaga Europă postbelică*, scrie autorul, asta și datorită dezechilibrului major în distribuția averii funciare care în procent de 77,2% din totalul exploataților agricole erau gospodăriile ce dețineau sub 5 hectare, însă cumula doar 2,9% din totalul terenului agricol, astfel că se creează premisele unei adevărate revoluții agrare așa cum era ea percepută de conștiința populară.

Europa se afla într-o continuă mișcare care nu s-a oprit odată cu sfârșitul primei deflagrații mondiale, aplicarea reformelor agrare a rămas umbrită de drama țăranimii din județele nord-vestului României cedate Ungariei în urma Dictatului de la Viena. Ce a mai rămas din sudul Bihorului ciopârțit, nevoit să mute administrația românească la Beiuș, prefectura făcând eforturi în gestionarea crizei refugiaților sosiți din județele învecinate cedate, Maramureș, Satu Mare, Cluj, Sălaj, a fost martorul unui exod de proporții însoțit și de multe acte de expulzare a românilor din noile teritorii ocupate de unguri. Peste 30.000 de țărani refugiați au tranzitat Căminul de refugiați de la Beiuș, jefuiți de proprietățile lor agricole și de inventarul ce le deservea.

Următorul capitol prezintă situația agriculturii românești după anul 1945, strâns legată de reformele agrare derulate în statele spațiului de dominație sovietică, astfel că lupta pentru putere ce se prefigura vine și cu două propuneri de reforme agrare, una comunistă și cealaltă țărănistă, cea din urmă se dorea a fi o variantă mult îmbunătățită a celei din 1921. Principiile țărăniste au fost expuse de Ion Mihalache în materialul intitulat „Statul țărănesc. Cuvântare la Adunarea din 29 octombrie 1944, ținută la București de Partidul Național-Țărănesc” și avea în vedere constituirea unui stat muncitoresc al viitorului în locul statului capitalist bancar, programul nu a putut prinde contur datorită repetatelor crize guvernamentale provocate de comuniști. La rândul lor comuniștii, conștienți de importanța politică a viitoarei reforme agrare, susțineau ideea unei largi exproprieri a marilor exploatații agricole însoțite de o redistribuire a acestor suprafețe către proletariatul agricol și țărănimii cu proprietăți mărunte, bineînțeles au păstrat sub tăcere următoarele etape ale procesului de transformare după modelul sovietic.

În capitolul V se urmărește modul în care au loc exproprierile și împroprietăririle înfăptuite pe „cale revoluționară” în județele de interes pentru autor, din nord-vestul țării încă din primele luni ale anului 1945. Autoritățile maghiare pro sovietice instalate la conducerea acestor județe se pare că ascultau de un alt centru de putere decât Bucureștiul, foarte probabil cel de la Debrețin. Actele normative locale pentru aplicarea reformei n-au avut nicio însemnătate în fața țăranilor care au făcut împărțeala pământurilor după cum i-a dus capul, inclusiv a acelor proprietăți exceptate de la expropriere. O altă serie de nereguli și abuzuri ale celor care trebuiau să aplice reforma au avut loc asupra terenurilor care au aparținut etnicilor germani expulzați în lagăre de concentrare și cărora li s-au confiscat proprietățile. Cert este faptul că în campania electorală din anul 1946 reforma agrară a fost cea mai utilizată armă politică de către formațiunile combatante.

Capitolul următor își îndreaptă atenția în primul rând asupra transformării socialiste a agriculturii din Uniunea Sovietică și în țările satelit ale acesteia, prin procesul de colectivizare și lichidarea chiaburilor ca și clasă socială, cu cifre amănunțite: *6.500.000 de chiaburi masacrați în timpul colectivizării, din care 3.500.000 în lagărele Siberiei [...]*. Kolhozurile introduse experimental în 1927, în doar două luni după declanșarea colectivizării, își dublează numărul de țărani colectivști.

În ceea ce privește țara noastră hotărârea comuniștilor de a demara procesul de colectivizare a fost totuși un demers îndrăzneț pentru că guvernării intra într-un conflict deschis și direct cu aproximativ 75% din populația țării, țăranul urma să dispară odată cu pământul prin care se identifica, fiind înlocuit cu kolhoznicul *omul de tip nou – bezbojii – cel fără Dumnezeu, venit de oriunde și aplecat către orice*. Chiar dacă a sunat atât de bine în teorie, practic reforma agrară din 1945 nu a fost decât o mare păcăleală, moșiile expropriate și împărțite cu atâta patos de țărani s-au reconstituit sub un alt nume, sub o altă formă, socialistă, sub controlul strict al regimului comunist. Decretul 83/1949 menit să stârpească pentru totdeauna clasa moșierilor, a întruchipat forma normativă care îngloba întreaga politică dusă de comuniști în direcția desființării sistemului agrar tradițional. Oficial prevederile decretului trebuiau înfăptuite de Ministerul Agriculturii, în realitate însă lichidarea moșierimii a fost gestionată de detașamentele înarmate ale partidului, nici măcar Miliția nu a fost informată de acțiunea declanșată în noaptea de 1 spre 2 martie 1949.

Capitolul VIII urmărește și descrie întreg procesul de colectivizare a agriculturii, pecetluind soarta țăranului român pentru următorii 40 de ani, încep pregătirile pentru înființarea primelor gospodării agricole colective (G.A.C.-urile) însușești de cuvintele lui Gheorghiu-Dej, rostite la plenara 3-5 martie 1949, în care spunea că partidul *și-a luat de la nașterea sa sarcina*

istorică de a realiza alianța între proletariat și țărănime, pentru apărarea țăranimii muncitoare împotriva exploatării muncitorești și capitaliste, pentru smulgerea pământului din mâinile moșierimii și trecerea lui în mâinile celor ce-l muncesc [...]. Vorba lui Arghezi, „una vorbim alta fumăm”, se potrivește perfect cu soarta țăranului român. Autorul urmărește atent și documentat toți pașii acestui proces de colectivizare începând cu abuzurile și presiunile asupra micilor moșieri prin mărirea cotelor, urmate de confiscări ale proprietăților, stabilirea unui set de măsuri pentru eliminarea elementelor refractare, cum altfel decât prin violență în toate câmpurile de desfășurare a puterii: ideologic, economic, politic și administrativ.

Dinamica procesului de colectivizare cunoaște două etape, o primă etapă 1949-1953, energică și violentă, în care s-au utilizat toate mijloacele pentru a o duce la îndeplinire, și o alta, 1955-1959, cu un ritm mai scăzut inițial, dar care ușor a început din nou să crească, culminând cu Decretul 115/1959, lovitura de grație și soluția finală *pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură....* Primele efecte adverse nu au întârziat să apară: penuria alimentară și migrația populației rurale către centrele urbane.

Cel mai lung capitol și cel mai analizat subiect face referire la țăranimea în mișcare de rezistență anticomunistă din nord-vestul României. În contextul „războiului rece” care începe să cuprindă economia globală și a procesului de bolșevizare încep să apară noi organizații anticomuniste în nord-vestul țării sau să fie reactivate unele mai vechi, diferența făcând-o acum componența noilor grupuri unde puteau fi întâlniți acum profesori, funcționari *epurați*, elevi și studenți, preoți și credincioși greco-catolici, ofițeri *deblocați*, muncitori etc.

Concluziile finale trase de autor sunt multe, dar noi vom conchide această mică pledoarie, făcută spre recunoașterea valorii și importanței cercetării laborioase întreprinsă de stimatul coleg și bun prieten dr. Augustin Țărău, cu cuvintele lui Lenin găsite pe coperta a patra a cărții, extrase din volumul *În vizită la Lenin* al lui Giovanni Papini.

„ – Urăsc țăranii, răspunse Vladimir Ilici cu o strâmbătură de dezgust. Urăsc pe mușicul idealizat de acel ramolit occidental care era Turgheniev și de acel faun convertit care era ipocritul de Tolstoi. Țăranii reprezintă tot ce urăsc mai mult: trecutul, credința, ereziile, și maniile religioase, lucrul manual. Îi tolerez și îi cultiv, dar îi urăsc”.